

Ha akadnak is benne itt-ott félreértések, GRAGGER német fordítása hűség dolgában is messze meghaladja SZABÓ Károly magyar átültetéseit.

Sajnos, az utolsó simítást e kiadványán a kiadó már nem végezhette el. Innen van az is, hogy a feldolgozott históriáknak és legendáknak igen szép irodalmi és irodalomtörténeti méltatása mellett, azoknak forrásértékét, historiografia-történeti jellemzését adva már nem használhatta fel a legújabb tudományos eredményeket. Így megállapításai itt-ott már nem aktuálisak. GRAGGER nem foglalt állást valamely theoria mellett, hanem felsorolta a különböző felfogásokat. Hiszen korai elhúnytá megakadályozta abban, hogy ezt az inkább vázlatnak tekintendő bevezetést véglegesen kidolgozhatta s az ő finom és kényes ítéletével befejezettek mondhatta volna. Igen szép munkát végzett azonban a jegyzetekben.

A tartalomhoz méltó, gyönyörű külső formában kiállított, különleges, a *Bécsi Képes Krónika* fraktur-írására emlékeztető betűtypussal nyomtatott könyv — reméljük — a német közönség mellett a magyar olvasót is meg fogja hódítani. Latinul nálunk nem igen olvasnak, s e históriák — a régi magyar elbeszélések — magyar fordításai nem tudják a mai közönség érdeklődését ébren tartani.

Reméljük, hogy GRAGGER kiadványa, mely már külsejével is díszére válik bármely amateur-könyvtárnak, finom ízléssel, szerencsés kézzel összeállított, gyönyörű formába öntött tartalmával kivívja magának az őt megillető helyet.

BARTONIEK EMMA.

Československé knihovnictví. (Csehszlovák könyvtáran.)
8°, I—X, 1—612 és 2 számozatlan l. 114 ábrával és műmelléklettel. Praha, 1925.

E cím alatt Zdeněk V. TOBOLKA szerkesztésében több szakember közreműködésével kiváló bibliológiai munka látott napvilágot Prágában, amely nagyobb nemzeteknek is díszére válna, miután e tudomány szak terén a legmodernebb eredményeket is magában foglalja. Rendkívül hasznos és nélkülözhetetlen kézikönyv ez, mert a könyv és könyvtárügy történetével és fokozatos fejlődésével foglalkozik a legrégebb időktől kezdve a mai napig s egyúttal mindenütt megrajzolja a jövő feladatait is. A munka a bevezetésen és a név- és tárgymutatón kívül XXIV. fejezetre oszlik, amelyek a következőket tartalmazzák:

I. *A könyvtáran fogalma és irodalma.* (Az alapvető munkák között FERENCZI Zoltán: A könyvtáran alapvonalai. Bp. 1903. c. műve is.)

II—V. *A könyv. Az írott és nyomtatott könyv. A könyvnyomtatás*

története. A könyvvel való bánásmód és annak konzerválása. A könyvkötés és története.

VI. *A bibliofília.* Ezt a fejezetet a sorok között szinte érezhető ügyszeretettel Jarmil KRECAR írta meg. A fejezet első részében a bibliofília fogalmával foglalkozik. A bibliofilizmus szerinte ugyanazon szellemi diszpozíciókat tételezi föl, mint a művészet iránti érzék. Ezt nem lehet mesterségesen beoltani az emberbe és nem lehet lebecsülni, ahol megvan. Született érzék az a széppel szemben. Ebből a szempontból a bibliofília a könyvnek, mint műalkotásnak felfogása. A könyvgyűjtés csak tágabb értelemben bibliofília, szűkebb értelemben ez a könyv tökéletességére való törekvés. A bibliofília Franciaországban és Németországban keletkezett; Angliában a legújabb időben új csapásokon indult el, míg Olaszországban tulajdonképpen a könyvnyomtatás kezdetén nyilvánult meg a formai tökéletesedés szellemében renaissance tendenciákkal.

A bibliofília követelményei számosak és elágazóak. Franciaországban a bibliofília ideálja általában a grafikailag, elsősorban azonban maratott illusztrációkkal ékesített könyv, amely csupán elenyésző kis példányszámban jelenik meg; Németországban elsősorban a kifogástalan tipografiai munkát értékelik, az új, speciális és először használt betűtipusokat. Minden bibliofil edíció alapföltétele azonban a tartós, szemrevaló papíros és a kifogástalan kötés. A továbbiakban a könyvgyűjtő számára mindenekelőtt az editio princeps s az eredetiben kiadott könyv bír értékkel. Csak ha posthumus műről van szó, akkor értékeli a könyvet egyedül pozitív tárgyi értéke szerint, miután le kell mondania a könyvnek az íróval való személyi összefüggéséről.

Ha illusztrált könyvről van szó, akkor nemcsak az első kiadásnak, hanem számozás esetén az alacsonyabb sorszámú példánynak is nagyobb értéke van. A bibliofil könyv illusztrációja és grafikai kiállítása megint külön követelmények alá esik. Csupán eredeti grafikai módszerek engedhetők meg, amelyeknél minden példány eredeti és ezeket a módszereket akkép kell alkalmazni, hogy mindenben megfeleljenek a könyv fogalmának és jellegének. Eredeti módszerek: a fametszés, litografia, metszet és maratás. A reprodukciós módszerek közül — amikor nem lehet használatuk elől kitérni — csupán a következők fogadhatók el: a heliogravura, a teljes vonalú rajzok számára a cinkografia és legújában a neotipia és hollarotipia, amelyeket tökéletes reprodukcióknak tartanak. A grafikai részt azonban mindig alá kell rendelni a könyvnek, amelynek eszméje a vezető és irányadó.

Minden bibliofil könyv alapja azonban a papír és a nyomás marad. A legjobb és legtartósabb a japán papiros, azonban némileg kényes. Tökéletes papiros a hollandi (Zanders vagy Van Geldern). A szerző ezután felsorakoztat néhány csehországi kézi papirmalmot, amelyek kitűnő papírt gyártanak bibliofil célokra.

A következő szakaszban a bibliofília keletkezését tárgyalja megjelölhető részletességgel. A könyvek egyes gyűjtői és kedvelői, vagy pedig szerzői voltak azok, akik az írott és kézisajtón nyomott, régi könyvek szépsége felé fordultak; az egykori könyvnyomtatók esztétikájának alapján a jó könyvkészítés szabályait föllállították s a modern időknek megfelelően alkalmazták és realizálták.

A negyedik szakaszban a bibliofília elterjedéséről számol be. A két legelső bibliofil folyóirat a párizsi «Byblis» és a londoni «The Fleuron». Az európai bibliofil-egyesületek között megemlékezik a bécsiről (1912) és a két prágai német egyesületről, azonban a magyar «Bibliofil Társaság»-ról nem tud.

Oldalakon át tárgyalja a cseh bibliofiliát, melynek során minden jelesebb könyvnyomtatóról, könyvkötőről, illusztrátorról és kiadóról megemlékszik. A cseh bibliofília körül nagy érdemei vannak Karel DYRYNK-nek (1908), PREISSIG-nek és Ludvik BRADÁČ-nak. Nagyon érdekes sorokat szentel a bibliofil könyv kötésének is, amelynél az íveket sem varrják össze, nehogy ezek ezáltal megsérüljenek. A kötés egészsbőr és egészpergament. Az «Ex libris» keletkezését, fontosságát és művészetét is külön szakaszban tárgyalja. Végül a bélyegzőnek szerepéről ír, amelynek talán a tirage-on volna a helye, mert azt a bibliofil könyv címlapjára nyomni, egyenlő annak a megsemmisítésével. Egyébként az «Ex libris» pótolhatja a bélyegzőt.

VII. *A könyvtár.* A könyvtárak története. A világ legnevezetesebb könyvtárainak ismertetése. (Hiányzik Kína és India. A SZÉCHÉNYI-könyvtár leírása kissé rövid és nem teljes. Egyáltalában nem említi a bpesti Egyetemi Könyvtárt, amely pedig a XVII—XVIII. század felvidéki, cseh [bibliai] nyelvű, ú. n. jezsuita irodalmának leggazdagabb gyűjteményét foglalja magában. Ki kellett volna emelnie azt is, hogy a SZÉCHÉNYI-könyvtár a legteljesebb forrása a magyarországi «Slavicá»-knak, beleértve ebbe a hírlapirodalmat is. A Magyar Tudományos Akadémia könyvtáráról és a Fővárosi Könyvtárról sem történik említés.)

VIII. *A könyvtárügy és a törvényhozás.*

IX. *A könyvek beszerzése.*

X. *A könyvek kiválasztása* (köz- és népkönyvtárak).

XI—XII. *Növedéknapló. A könyvtárak veszteségei* (háborúk, tűz-
vészek, rágcsálók, férgek stb.)

XIII—XIV. *Könyvtárak építése és berendezése.* (Épület, fűtés, világítás, tisztviselők szobái, cédulakatalógus-szekrények, laboratóriumok, olvasóterem stb.)

XV—XVI—XVII. *A könyvek jelzése és felállítása. Helyi jegyzék (katalógus). Revízió. Kikölcsönzési szabályok és rendszerek.*

XVIII. *A könyvtár alkalmazottai.* A könyvtárosok szervezetei. Csehszlovákiában «azokban a községekben, ahol a nemzetiségi kisebbség a lakosságnak legalább 10%-át alkotja, vagy legalább 400 személyt számlál, vagy ahol kisebbségi iskola működik, a könyvtári költségvetésből a nemzeti kisebbség irodalmára oly összeget kell fordítani, amely a legutolsó hivatalos népszámlálás útján megállapított nemzetiségi kisebbség számának megfelel». (418. old.) (Bár a politikának már a népszámlálás eredményeire is kihatása van, szeretnők remélni, hogy ez legalább ebben a formában nemcsak papiroson marad meg!)

XIX. *A bibliografia.* Itt meglehetősen irodalmat is ad. Hiányzik a magyar művek közül APPONYI gróf könyvtárának bibliográfiája s alulírottak földrajzi bibliográfiája a Felvidékről; a tótok közül LOMBARDINI.

XX—XXI—XXII—XXIII—XXIV. *A katalógizálás.*

A munkát betűsoros név- és tárgymutató fejezi be, amely azonban, sajnos, meglehetősen hiányos. Ezt az összeállítást kár volt segédereire bízni. Egyébként, mint már említettük, a mű lelkiismeretes tanulmányoknak eredménye s a bibliológiában nagy nyereséget jelent. Természetesen mindenütt a cseh könyv, könyvnyomtatás és könyvtár-történetével foglalkozik a legrészletesebben s az ábrák, műmelléletek túlnyomó részben szintén innen vannak véve. A Corvin-kódexek viszont hosszabb tárgyalást érdemeltek volna. A könyv kiállítása nyomdatechnikailag is elsőrangú.

Hézagpótló és nagyon üdvös vállalkozás volna e cseh munkának magyar pendant-ját megírni és kiadni, amivel nemcsak a magyar, hanem az európai kultúrtörténelem is gazdagodnék, tekintve azt, hogy a magyar bibliofília és a magyar könyv története sokkal gazdagabb és tanulságosabb multa tekinthet vissza, mint a cseh. Megkönnyítené a munkát az is, hogy e téren már nagyon szép irodalom áll rendelkezésünkre, pl. MÁTYÁS Corvináit illetőleg.

PODHRADSKY GYÖRGY.